

"สรยุทธ"

๑๐๐ ปี โรงเรียนเพาะช่าง^๑

(ตอนที่ ๑)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในงานศิลปหัตถกรรมของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ทรงให้การสนับสนุนส่งเสริมในการศึกษาวิชาการช่างสาขาต่าง ๆ ตลอดรัชสมัยของพระองค์ โดยเริ่มจากการที่ทรงส่งเสริมให้มีการจัดแสดงศิลปหัตถกรรมซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ณ โรงเรียนสวนกุหลาบ

ในโอกาสนี้มีพระราชดำรัสเปิดงานใจความว่า

"การที่ได้จัดให้มีการแสดงหัตถกรรมฝีมือนักเรียนขึ้นเช่นนี้ จะเป็นทางชักชวนและชี้ช่องให้คนทั้งหลายเห็นว่าการวิชาช่างต่าง ๆ นั้นว่าโดยจะเพาะก็เป็นที่จะหาเลี้ยงชีพได้ดีส่วนหนึ่งเหมือนกัน...ว่าถึงการหาเลี้ยงชีพในทางหัตถกรรมเราผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินก็กล่าวยืนยันได้ว่าไม่เป็นการเลวทรามกว่าการเป็นเสมียนหรือข้าราชการดังที่คนเป็นอันมากยังสำคัญผิดอยู่นั่นเลย คงจะได้รับความยกย่องชูปเลียงเช่นกัน คือถ้าตนให้เป็นหลักฐานมั่นคงในทางค้าขายหรือศิลปการได้แล้ว เราก็คงจะตั้งให้เป็นขุนนางขุนนางได้ไม่ผิดอะไรกับผู้รับราชการ ดังได้มีตัวอย่างปรากฏมาแล้วหลายราย"^๒

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานกำเนิด "โรงเรียนเพาะช่าง"

^๑ ปัจจุบันคือวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

^๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัสสรยุทธ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๙. หน้า ๓๖

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดสถาบันการศึกษา
 เกี่ยวกับการช่าง เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ พร้อมกันนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
 นามสถาบันการศึกษาแห่งนี้ว่า "โรงเรียนเพาะช่าง" สำหรับประวัติความเป็นมาของโรงเรียนเพาะช่างนี้
 ปรากฏตาม คำกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมอมรวงศ์ไพบี มาลากุล)
 เสนาบดีกระทรวงธรรมการ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการ) ในการเปิดโรงเรียนเพาะช่างดังนี้

เล่ม ๓๐ หน้า ๓๔๙๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๒

คำกราบบังคมทูลรายงาน
 ใน การ เปิด โรงเรียน เพาะช่าง

ขอ เคารพ ถวายบังคมทูล พระบาท ปก เท็จ ปก ครอบ ม่อม
 ข้า พระพุทธเจ้า ขอ พระราชทาน พระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูล
 รายงาน การ จัดการ ศึกษา ฝ้าย หักถกรรม และ การ ที่ ได้ ก่อ สร้าง โรงเรียน
 * * * * * การ ศึกษา เมื่อ จะ ว่า แต่ โดย ย่อ ก็มี ประเภท เปน ๒ คือ การ
 ศึกษา ความ รู้ สำนั มู อัน เปน ถาวร ซึ่ง เปน ความ รู้ อัน บุกุช สัตว์ ทั้งหลาย
 จะ ถึง มี สำหรับ ตัว ที่ว ทุกคน มีการ สอน วิชา หนึ่ง ชื่อ เดช แถภูมิ ศาสตร์
 เปน หนึ่ง ประเภท ๑ การ ศึกษา วิชา ความ รู้ อัน หนึ่ง อันใด เถาะ ถึง
 เถาะ อย่าง สำหรับ เปน ทาง เดียง ซึ่พ ประเภท ๑ การ ศึกษา ใน ประ

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ หน้า ๒๔๙๕

บทต้น ซึ่งเรียน ความรู้ อันเป็น ถิ่น นี้ได้เจริญ ขึ้น แล้วโดย ลำดับ
แต่ ความรู้ ซึ่ง ประชาชน ให้ เติบเรียน แล้ว เพียง เท่านั้น ก็ เบียดเบียน ได้
แต่ เครื่องมือ มาไว้ ใช้ สำหรับ ทำการงาน เท่านั้น ยัง หา ได้ มีวิชา ความรู้
ที่จะ ใช้ เครื่องมือ นั้น ทำ สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ให้ สำเร็จ รูปขึ้น ไม่ การ ศึกษาวิชา
พิเศษ เฉพาะ สิ่ง เฉพาะ อย่าง จึง เป็น ของ คับ การ อย่าง ยิ่ง ซึ่ง จะ ต้อง บำรุง
ให้เกิด มีขึ้น ใต้ แก่ การ ฝึกหัด วิธี การ ฝึกกรรม เป็นต้น ความ
ประสงค์ อันนี้ เป็น อัน ต้อง ด้วย กระแส พระราชดำริ ใน พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว มี ตัวอย่าง คือ เมื่อ ครั้ง เสด็จ พระ
ราชดำเนิน มา ประทับ ณ สโมสร สถาน ของ สำนักราชการย์ สโมสร ได้ ทอด
พระเนตร ฝีมือ วาด เขียน ของ นักเขียน ซึ่ง ได้ ฝึกหัด เขียน ใน แล่น นี้
ครั้ง หนึ่ง ก็ ทรง เหา เป็น พระราช ธุระ เปน ชื่น มาก ได้ ทรง แนะนำ ถึง
วิธี ที่จะ ฝึกหัด การ วาด เขียน โดย วิธี เก่า และ วิธี ใหม่ และ ทรง พระราช
ปรารภ ถึง การ ที่จะ จัด ให้ มี โรงเรียน ขึ้น เป็น หลักถาน โดย ตั้ง พระราช
หฤทัย ที่จะ พระราชทาน พระบรมราชูปถัมภ์ มา ใน สมัยรัชกาลนี้ ด้วย
ใฝ่ มาลของ ชลบุรี พระบาท ก็ได้ มี พระราชดำริ และ พระราชประสงค์ เปน
อัน หนึ่ง อัน เดียว กัน ตัวอย่าง คือ ได้ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ
พระราชทาน พระบรมราชานุญาต ให้ กระทรวงธรรมการ จัด ตั้ง การ แด่ง

เล่ม ๓๐ หน้า ๒๔๙๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖

คิดป และ หักถกรม ของ นักเรียน ชั้น เมื่อ บั แดว มา เป็น ครั้ง แรก ทั้ง ได้
ทรง พระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน รางวัล แก่ ผู้ ที่ ทำ ได้ ดี
และ การ นี้ ได้ เป็น ที่ นิยม ยินดี ของ พระบรมวงศานุวงศ์ และ ข้าทูลละอองธุลี
พระบาท ทัวไป ด้วย ดัง มี พระไทย แด มี ใจ ยินดี ที่ จะ ออกหนุน ได้ ช่วย
กัน ออกทรัพย์ มา ประทาน และ แจก ให้ แก่ ผู้ ควร ไ้ รับ รางวัล จน ครบถ้วน
ผล แห่ง ความ สำเร็จ เพราะ พระบรมราชูปถัมภ์ และ ความ นิยม ของ
คน ทั้งหลาย ใน การ อัน นี้ จึง เป็น เหตุ ให้ กระทรวงธรรมการ เชื่อ มั่น ว่า
ถ้า ได้ จัดการ คัง โรงเรียน ฝึกหัด การ หักถกรม ให้ เป็น หักถถาน ยิงชั้น ก็ จะ
เป็น ประโยชน์ แท้จริง แต่ โรงเรียน ช่าง ซึ่ง ได้ มี อยู่ใน เวลา นั้น เป็น
การ ทำ ชั่วคราว และ ไม่ เป็น หักถถาน ถาวร จึง ได้ ปรารภ ถึง เงิน ที่
ข้าราชการ ใน กระทรวงธรรมการ ได้ เรียงราย กัน ไว้ สำหรับ ที่ จะ ก่อ สร้าง
ตั้ง ถาวรวัตถุ อัน หนึ่ง ถวาย ให้ เป็น ที่ ระฤก แห่ง พระมหากรุณาธิคุณ ใน
พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว บิยมหาราช เป็น จำนวน เงิน
ที่ รวบรวม ได้ ๑๙,๗๗๓ บาท ๗๔ สตางค์ เห็น พร้อ มกัน ว่า ควร
ที่ จะ ใช้ เงิน ราย นี้ สร้าง ถถาน ฝึกหัด การ หักถกรม อัน เป็น สิ่ง ที่ ต้อง
พระราชทาน ไทย นั้น ขึ้น สำหรับ เป็น ที่ ระฤก ถดอง พระเดช พระคุณ ตาม
ที่ ได้ มุ่งหมายไว้ จึง ได้ จัดการ ก่อ สร้าง จน สำเร็จ มา แต่ เงิน จำนวน
นั้น หาพอบไม่ ได้ ใช้ เงิน ผล ประโยชน์ ของ กรม กิจการ การ เพิ่ม เต็ม ลง
เป็น จำนวน เงิน อีก ๙,๕๒๖ บาท ๒๖ สตางค์ รวม ทน ที่ ก่อ สร้าง

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ หน้า ๒๔๙๗

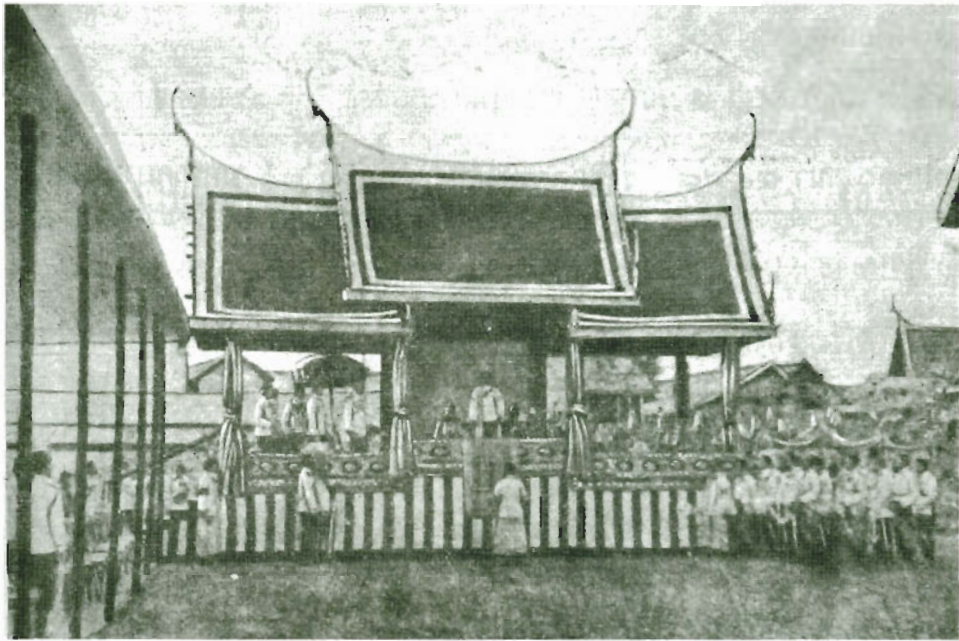
เป็นเงิน ๒๙,๐๐๐ บาท ครั้นการก่อสร้างนี้สำเร็จแล้ว กระทรวง
ธรรมการ ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามโรงเรียน
นี้ว่า “โรงเรียนเพาะช่าง” ให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ระฤกถึงพระเดชพระคุณ
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ขอพระราชทานอุทิศส่วนกุศลอันนี้ ถวายแด่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
บิรมหาราชเจ้า และหวังด้วยเกล้าฯ ว่าวิชาช่างที่จะได้เพาะปลูกขึ้น
ในโรงเรียนนี้ คงจะแตกดอกออกผลดงอกงามให้เป็นประโยชน์แก่
ประชาชนในบ้านเมืองโดยไม่รู้ต้นตอ ประตุนามโรงเรียนซึ่งได้โปรด
เกล้าฯ พระราชทานนั้น

ฉบับนี้เป็นมงคลสมัยอันยิ่งซึ่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระ
ราชอุสาหะเสด็จพระราชดำเนินมาประทับอยู่ ณ ที่นี้ พร้อมด้วยพระบรม
วงษานุวงษ์เสนาภาคย์ราชเสวกบริพาร ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน
พระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลอันเชิญใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรง
เปิดนามโรงเรียนเพื่อเป็นสวัสดิมงคล ให้วิชาช่างดำเนินไปสู่ผลสำเร็จ
เกิดประโยชน์งอกงามแผ่แพร่หลายขึ้นในพระราชอาณาจักร สมดังพระ
ราชประสงค์ และขอพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์สืบต่อไป

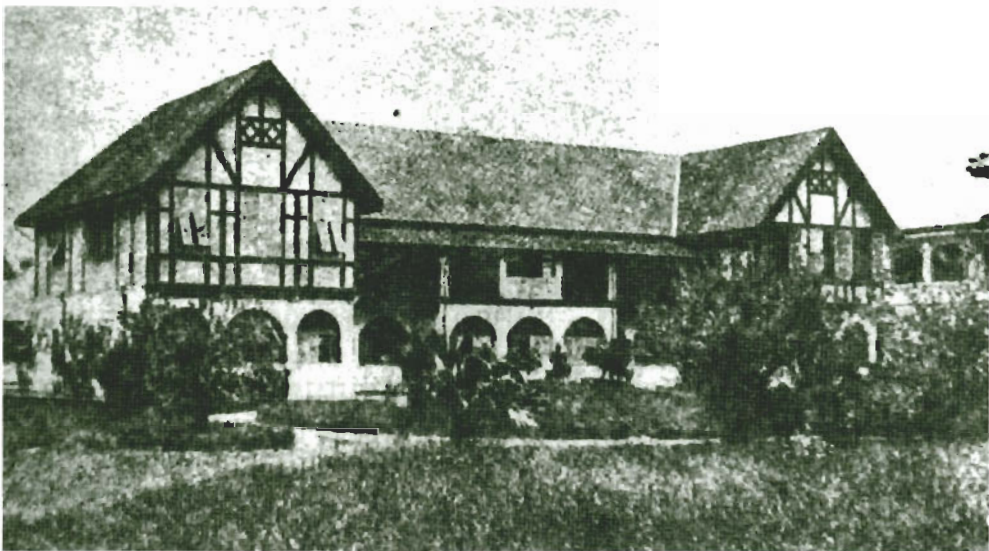
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ขอเดชะ ... ๖๗

^๓ "คำกราบบังคมทูลรายงานในการเปิดโรงเรียนเพาะช่าง." ราชกิจจานุเบกษา ๓๐. (๒๕ มกราคม ๒๔๕๖) : ๒๔๙๔ - ๒๔๙๗

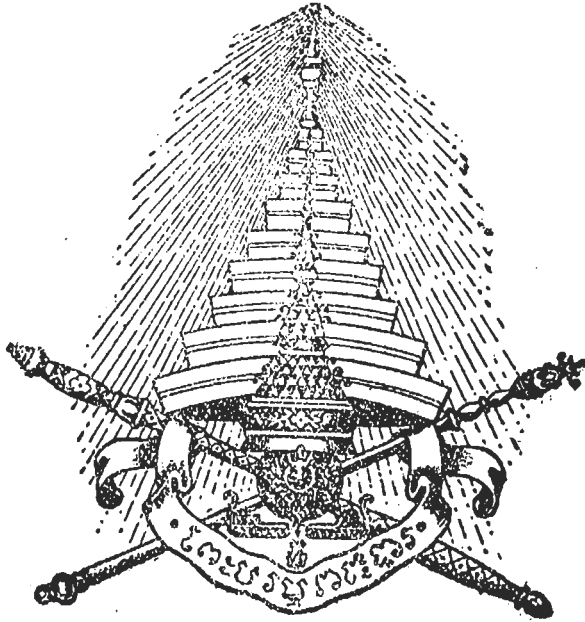
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดโรงเรียนเพาะช่าง
เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖

อาคารโรงเรียนเพาะช่าง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด

ขออัญเชิญพระราชดำรัสตอบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเสด็จพระราชดำเนิน
ไปทรงเปิดโรงเรียนเพาะช่าง ดังนี้

เล่ม ๓๐ หน้า ๒๔๙๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖

พระราชดำรัสตอบ
ในการ เปิดโรงเรียน เพาะช่าง

ตามที่เจ้าพระยาพระเสด็จ อ่าน รายงาน เรื่อง สร้างโรงเรียน นี้ว่าได้
กระทำขึ้น เพื่อเป็น อนุสาวรีย์ ถวาย ใน สมเด็จพระบรมชนกนาถ ของ เรานี้
เราเชื่อว่า ถ้ามี วิถี วิชา ที่ กิด ฝึก ขึ้น นี้จะ ทรง ทราบ ถึง พระองค์ ได้ แม้
จะ เสด็จ อยู่ ณ สถานที่ ไค ก็ ตาม คง จะ ทรง ยินดี แด พง พระราชทุกไทย
เป็น อัน มาก เพราะ ว่า พระองค์ ได้ มี พระราช ประสงค์ อยู่ นาน แล้ว ที่ จะ
ทรง นำ รุ่ง สด ฝ่ วิชา การ ของ ไทย เรา ให้ เจริญ คับ เราเอง ก็ได้ เคย พัง

เล่ม ๓๐ หน้า ๒๕๐๐ วารสารกวีจกานเบกษา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๖

เดี๋ยวนี้เต็มไปด้วยสถานที่ยุโรปเป็นเครื่องวิลาศต่าง ๆ แท้จริงวิชาช่างเป็นวิชาพื้นเมือง จะคอยแต่เอาอย่างของคนอื่นง่าย ๆ ไม่ได้ เพราะงานของเขาไม่เหมาะแก่คนเรา แต่ฐานะของเขากับของเราต่างกัน ที่ถูกนั้น ควรเราจะแก้ไขพื้นวิชาของเราเองให้ดีขึ้นตามความรู้ แต่วัตถุประสงค์อันเกิดขึ้นใหม่ตามสมัย ในข้อนี้สมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงพระปรารภอยู่มาก แต่เพื่อจะทรงบำรุงวิชาช่างของไทยเราที่มีมาแต่ช้านานให้ถาวรอยู่สืบไป จึงได้ทรงสร้างวัดเบญจมบพิตรขึ้นให้ปรากฏเป็นแบบอย่างไว้ เราเห็นชอบด้วยตามกระแสพระราชดำริที่นี้ และได้เคยปรารภกับเจ้าพระยาพระเสด็จ แต่ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้วยการศึกษา ที่จะให้วิชาช่างของไทยของเราดีขึ้นใหม่จากพื้นเดิมของเราแล้ว แต่ขยายให้แตกกิ่งก้านสาขาออกงามยิ่งขึ้น เปรียบเหมือนเอาพรรณพืชของเราเองมาปลูกลงในพื้นแผ่นดินของเรา แล้วบำรุงให้เติบโตงอกงาม ดีกว่าที่จะไปเอาพรรณไม้ต่างประเทศมาปลูกลงในพื้นแผ่นดินของเราอันไม่เหมาะกัน

ด้วยความประสงค์เช่นนี้ เมื่อเจ้าพระยาพระเสด็จมาขอซื้อโรงเรียน เราได้ระงุกผูกพันอยู่ในความเปรียบเทียบกับต้นไม้ซึ่งถ่วงมานี้ เราจึงได้ให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า โรงเรียนแพะช่าง ในเวลานี้วิชาความรู้ของไทยเราได้ดำเนินไปมากแล้ว สมควรที่เราทั้งหลายจะใช้วิชาความรู้ที่เราได้มาจากต่างประเทศ เพราะปลูกแต่บำรุงต้นไม้ของเรา คือศิลปวิชาช่างไทยให้เจริญต่อไปโดยควรแก่สมัย หนทางที่จะตกแต่งทนุ

๒๕ มกราคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ หน้า ๒๕๐๑

บำรุงบ้านเมืองของเราให้รุ่งเรืองเพื่เกิดดา ออามต สบฤต กาดนี้ ยังมี
อีกเป็นอันมาก เมื่อเราได้ช้ ยกน บำรงให้ ตี ชิม แล้ว ก็จะได้เป็น
กัร นำ พระนคร แลเป็น ทาง คนี่ ซึ่ง จะ บำรง น้ำใจคนไทยให้ มีความ
ว่า รังไม่ สิ่ง ที่จะ ทำ ความ เบิกบาน แลจงใจให้ คิดใน ทางที่ดีที่ ชอบ
ปรารถนาแต่ทาง ก่งาม ไม่อยาาจะ เห็น ของที่ ชั่ว หรือ เด็ดมทราม ค่าง ๆ
ช้ นี้ เป็น ประโยชน์ใหญ่ ของ การ ช่าง นอก นี้ ก็จะได้เป็น อาชวีระ
ของ คนไทยโดยควร แก่ กาดละเทศะ

เรามีความยินดีที่ได้เห็นโรงเรียนนี้สร้าง ขึ้น ดำริจ พอจะเป็นได้ แด
เต็มใจ ับ เชิญ เป็น มุ เป็น ใน บัดนี้ ขอให้ วิทยาลัยเพาะช่าง ของไทย
ช้ ได้ เริ่ม ทำ การ ปู กเพาะช่าง ชิม แดนี้ งอกงาม แดแตกกิ่ง ก้าน ดำธา
เพื่เกิดดา ออามต ทำ ความเจริญ ให้ ำช ตี เป็น เมืองเรา ตลอดจนไป
บัดนี้ แดเมื่อ หน้าเกิด

(อ่านต่อฉบับหน้า)

^๔ "พระราชดำรัสตอบในการเปิดโรงเรียนเพาะช่าง." ราชกิจจานุเบกษา ๓๐. (๒๕ มกราคม ๒๔๕๖): ๒๔๙๘-๒๕๐๑.